

УДК 338.43:636.5

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ
КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН
КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН**

В.М.ДРОЗДЕНКО – здобувач, Міжнародний університет
бізнесу і права, м. Херсон

Постановка проблеми. Підвищення ролі корпоративного сектора в регулюванні процесів трансформації всієї економіки і забезпеченні економічного зростання протягом останнього десятиріччя стало визначальним фактором високої конкурентоспроможності економіки провідних країн світу. Великі корпорації створюють реальні передумови для динамічного промислового і технологічного розвитку, а тенденції їх формування та функціонування визначають закономірності розвитку світового господарства і мають універсальний характер.

Стан вивчення проблеми. Вагомий внесок у розроблення теоретичних і прикладних засад корпоративного управління інтегрованими структурами внесли такі вітчизняні та іноземні науковці: О.Алимов, О.Амоша, Ю.Бандеровський, П.Беленький, О.Білорус, М.Бредлі, Ю.Брігхем, П.Буряк, Д.Ван Хорн, Ф.Верба, І.Вітер, Р.Вестерфілд, В.Геєць, Б.Губський, Ю.Дайновський, Б.Джордан, О.Дзюблюк, М.Долішній, М.Єрмошенко, В.Забродський, Д. Задихайло, О.Кузьмін, В.Кучеренко, Л.Лігоненко, І.Лукінов, Д.Маршалл, Г.Назарова, Ю.Нікітін, Є.Палига, В.Савчук, В.Федосов, Л. Федулова, Ф.Хміль, М.Чумаченко, М.Шкільняк, С.Юхимчук та інші.

Завдання і методика дослідження. Проблематика інтегрованих корпоративних структур, їх становлення, державне регулювання, вплив на конкуренцію, можливі шляхи розвитку й поширення в економіці України в цілому та ринку продукції птахівництва зокрема досліджені недостатньо, а потреба в їх науковому осмисленні відчувається все гостріше, що й обумовлює актуальність дослідження.

Результати досліджень. Корпоративний сектор справедливо вважається основою сучасної розвинутої економіки. Великі корпорації та їх об'єднання забезпечують технологічний прогрес, економічне зростання і соціальну захищеність громадян у розвинених країнах. Особливо вагомі їх позиції в наукомістких, інформаційних та природоексплуатуючих галузях економіки. В економіках країн Заходу корпорації перетворилися на найдинамічнішу, провідну структуру. Так, у США їх частка становить майже 90% загального обсягу реалізованої

продукції. У цілому ж у розвинених країнах на корпоративну форму власності припадає 80-90% загального обсягу виробництва.

Вітчизняні підприємці й дослідники дотримуються різних поглядів на понятійні межі терміну «корпорація»: одні з них до корпорацій відносять усі комерційні організації, що засновані на членстві, інші – господарські товариства або тільки акціонерні товариства.

Так, Мочерний С. в економічному словнику зазначає, що: "корпорація в економічній теорії трактується як акціонерна компанія, у якій на ґрунті централізованого капіталу і заощаджень найманих працівників здійснюється колективне привласнення результатів виробничої діяльності залежно від величини отриманих на внесені кошти акцій" [3, с. 96].

В інших виданнях корпорація – це колективна форма капіталістичних підприємств, яка існує у формі акціонерних товариств відкритого та закритого типів, виникає внаслідок дії законів концентрації виробництва і капіталу, адекватності виробничих відносин рівню і характеру розвитку продуктивних сил, централізації капіталу та інше [2].

На думку Савченка В., "корпорація – це не просто акціонерне товариство, а велика організаційно-господарська структура національного або міжнародного масштабу, що виникає і функціонує на базі високого рівня усупільнення виробництва, концентрації і централізації капіталу. Вона може виступати у формі великої фірми, є одним акціонерним товариством або об'єднанням акціонерних товариств(холдингові компанії, фінансово-промислові групи" [8, с.71].

Під корпорацією, на думку Ушкаренко Ю.В., слід розглядати будь-яку інтеграцію підприємницьких активів (капіталу, виробничих потужностей, робочої сили, знань, досвіду) з метою створення потенціалу, здатного найкращими чином виконати план і збільшити на цій основі прибуток від господарської діяльності або отримати інший ефект, передбачений затвердженою стратегією [11, с.260].

Універсальним є визначення корпорації як організації, що поставила перед собою певні цілі, здійснює свою діяльність задля суспільного добробуту, має певні права, є юридичною особою, функціонує на постійній основі і має обмежену відповідальність [1, с.105]. Таке визначення не може вважатися вичерпним, тому що законодавства різних держав передбачають наявність різних ознак корпорації.

Так, наприклад, у США існує п'ять обов'язкових критеріїв, віднесених до групи корпорацій: статус юридичної особи; принцип обмеженої відповідальності; необмежений термін існування; вільна передача акцій; централізоване управління [9, с.12]. У європейському праві корпорація – це колективне утворення, організація, що визнана юридичною особою, заснована на об'єднаних капіталах (добровільних внесках) і здійснює будь-яку соціально корисну діяльність [12, с.24]. Європейська модель, на відміну від американської, функціонує

без участі фондового ринку капіталів -ресурси надаються стратегічними партнерами.

Згідно з Господарським Кодексом України, корпорацію визнано як «договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників». Таким чином, у правових системах під корпорацією розуміють будь-яку господарську спільноту, засновану на відносинах партнерства із суб'єктами корпоративних прав.

Під корпоративною структурою ми розуміємо сукупність окремих одиниць, організованих в єдину систему (як об'єднання капіталів, де проходить їх взаємодія та перетворення в єдину систему корпоративного капіталу, і як складне економічне утворення, що відображає статутне злиття простих економічних одиниць), де кожна складова корпоративної системи може функціонувати лише завдяки взаємодії з іншими елементами і являє собою внутрішню організацію, що розвивається за власними законами і набуває свого змісту в інтеграції за виробничо-технологічними та фінансовими зв'язками.

На сьогодні два принципові моменти визначають провідне місце корпоративних структур у національних інноваційних системах розвинених країн:

1. Масштаби використовуваних ресурсів та отриманих результатів.

2. Економічна відповідальність за створення і комерційну реалізацію науково-технічних досягнень.

Для з'ясування суті поняття інтегрованих корпоративних структур слід проаналізувати саме поняття інтеграції.

Під інтеграцією ряд економістів вважають поступове зближення та об'єднання економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії (взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозбагачення та інше) [2].

У свою чергу Короткова Г.П. визначає інтеграцію, як стан пов'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в цілому, а також процес, що призводить до такого стану,... що відбувається одночасно з процесами диференціації [5].

Деякі економічні джерела визначають таку категорію, як економічна інтеграція, яку вони представляють, як вищу форму інтернаціоналізації господарського життя, об'єктивно зумовлена поглибленням міжнародного поділу праці, виражається у взаємному зближенні та об'єднанні в єдині господарські організми підприємств, галузей і навіть національних економік різних країн, а також економічної політики, що регулює цей процес [10, с.12].

Інші автори під економічною інтеграцією розуміють процес зближення і поступового об'єднання національних економічних систем та інтересів, сучасну найрозвинутішу форму інтернаціоналізації господарського життя. Об'єктивною економічною основою при цьому

вони виділяють високий ступінь розвитку господарського життя, зокрема продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних, виробничих відносин і господарського життя [2].

Дослідження виникнення та діяльності корпоративних структур у сфері птахівництва вимагає з'ясування суті агропромислової інтеграції.

Деякі науковці вважають, що агропромислова інтеграція це тісна взаємодія та переплетення сільського господарства і промисловості, інших сфер АПК, їх взаємопроникнення, органічне злиття сільськогосподарського виробництва з промисловим [7, с.48].

Інші автори трактують агропромислову інтеграцію, як процес поєднання сільського господарства та промисловості, економічною передумовою якого є безперервність науково-технічного прогресу, ґрунтується на сукупності виробничих взаємовідносин і різною мірою проявляється й удосконалюється протягом усього розвитку суспільного виробництва [6, с.52].

Залежно від того, чи належать до однієї, декількох або багатьох галузей виробництва суб'єкти господарювання, які у своїх рамках поєднує інтегрована корпоративна структура, виділяють відповідно горизонтальну, вертикальну або конгломератну інтеграцію.

При горизонтальній інтеграції поєднуються комерційні організації, які працюють й конкурують на одному товарному ринку, в одній галузі. Цей вид інтеграції здатний забезпечити істотну економію у зв'язку з ефектом масштабу.

Вертикальна інтеграція являє собою об'єднання комерційних організацій, які функціонують у галузях, що представляють собою різні стадії єдиного виробничого процесу.

Ряд авторів під вертикальною інтеграцією розуміють управління і контроль з боку адміністративного і фінансового центру двох або декількох стадій технологічного процесу виробництва, переробки та реалізації продукції [4].

У цілому, поява інтегрованих корпоративних структур – це природний процес трансформації підприємств, до якого спонукає сама конкуренція. Адже для здобуття конкурентних переваг підприємці знаходяться весь час у пошуках більш ефективних взаємозв'язків між підприємствами, що в свою чергу дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів та здобутті додаткових конкурентних переваг.

Висновки та пропозиції. Підсумовуючи, можна стверджувати, що обмеження, які корпоративні структури накладають на конкуренцію, мають робити їх предметом уважного теоретичного вивчення та моніторингу з боку антимонопольних органів країни. Потенційні негативні наслідки вертикальної інтеграції на регуляторну політику, приватизаційний процес та процес упровадження жорстких бюджетних обмежень повинні розглядатись урядом під час формування конкурентної політики.

Перспективи подальших досліджень Таким чином, основна робота у сфері регулювання інтегрованих корпоративних структур має бути спрямована, насамперед, на удосконалювання діючих базових кодексів і основних законів, що забезпечують: створення умов для ринкової конкуренції; підвищення ефективності антимонопольного регулювання; захист прав споживачів; усунення диспропорції в цінах і доходах, що блокують економічне зростання і соціально-економічний розвиток; удосконалювання антимонопольного законодавства; введення санкцій за незаконні картельні змови; створення правової основи для реформування природних монополій; удосконалювання управління державною власністю, у тому числі і закріпленнями за державою пакетами акцій акціонерних товариств; активізацію інноваційної діяльності і захист інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Асаул А. Н., Павлов В. И., Мышко О. А. Менеджмент корпораций и корпоративное управление. – СПб.: Гуманистика, 2006. – 327 с.
2. Економічна енциклопедія: У 3 т. Т. 1,2. / Ред.: Б.Д. Гаврилишин; С.В. Мочерний. – К.: Акад.; Т.: Акад. нар. господарства, 2001. – 847 с.
3. Економічний словник-довідник / [за ред. С.В. Мочерного]. – К.: Феміна, 1995.-172 с.
4. Концентрація агровиробництва – об'єктивна відповідь на виклики часу [Електронний ресурс] / Прес-служба Асоціації "Український клуб аграрного бізнесу" // Аграрний тиждень. – Режим доступу: <http://a7d.com.ua/poyini/984-koncentraciya-agrovirobnictva-obyektivna-vidpovid.html>
5. Короткова Г.П. Принципы целостности (К вопросу о соотношении живых и неживых систем) / Короткова Г. П. – Ленинград: ЛТУ, 1968. – 160 с.
6. Кулик А. А. Розвиток інтеграції в м'ясопродуктовому підкомплексі / А.А. Кулик // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С.51-55.
7. Политическая экономия: словарь / [под ред. М.И. Волкова и др.]. – изд. 3-е, доп. – М.: Политиздат, 1983. – 528 с.
8. Савченко В. Феномен предпринимательства / Савченко В. // Российский экономический журнал. – 1996. – №2.- С.70-75.
9. Сазонець І. Л., Сучкова О. Д. Інвестиційна діяльність корпорацій: навч. посібник. – К.: МАУП, 2007. – 192 с.
10. Семин А. Н. Варианты агропромышленной интеграции на Среднем Урале / А. Н. Семин, Н. А. Семина // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2003. – №2. – С. 12-15.
11. Ушкаренко Ю.В. Кооператив як підприємство корпоративного типу / Ю.В. Ушкаренко // Таврійський науковий вісник: Науковий журнал. - Херсон: Айлант, 2010. -Вип.70. – С.257-262.
12. Шиткина И. С. Холдинги: правовое регулирование и корпоративное управление.- М.: Волтерс Клувер, 2008. – 616 с.